

Up-312/03-16
15. 9. 2005
O D L O Č B A

Ustavno sodišče je v postopku odločanja o ustavni pritožbi družbe A. A., d. d., Območna enota Ž., Ž., ki jo zastopa B. B., odvetnica v Z., na seji dne 15. septembra 2005

odločilo:

Sodba Višjega sodišča v Celju št. Cp 2076/2001 z dne 30. 1. 2003 in sodba Okrajnega sodišča v Velenju št. P 307/99 z dne 3. 9. 2001 se razveljavita in se zadeva vrne Okrajnemu sodišču v Velenju v novo odločanje.

Obrazložitev

A.

1. V pravnem postopku je sodišče prve stopnje zavrnilo tožbeni zahtevek, s katerim je pritožnica (A. A.) od povzročitelja prometne nesreče zahtevala povračilo zneska 203.970 SIT, ki ga je kot odškodnino izplačala oškodovancu. Svojo odločitev je utemeljilo z argumentom, da pritožnica ni predložila police – listine o zavarovalni pogodbi, iz katere bi bila razvidna vsebina zavarovalnega razmerja (Splošni pogoji za zavarovanje avtomobilskega kaska AK – 92/XI za to ne zadoščajo), s tem pa ni izkazala samega temelja svojega zahtevka. Zoper prvostopenjsko sodbo je pritožnica vložila pritožbo. Višje sodišče je njeno pritožbo zavrnilo in potrdilo sodbo sodišča prve stopnje. Poudarilo je, da je stranka dolžna navesti vsa dejstva, na katera opira svoj zahtevek, in predložiti dokaze, s katerimi se ta dejstva dokazujejo. Po stališču Višjega sodišča sodišče ni dolžno pozivati stranke, katere dokaze naj predloži, temveč je stvar vsake stranke, da sama predloži ustrezne dokaze za svoje trditve. Sicer pa so po oceni Višjega sodišča tudi nepretrkana dejstva sporna in jih je treba dokazovati.

2. Pritožnica v ustavni pritožbi izraža nestrinjanje z navedeno odločitvijo sodišča. Meni, da je izpodbijana sodna odločba samovoljna. Predvsem nasprotuje stališču sodišča, da ni uspela dokazati, da je bila za vozilo, ki ga je v času prometne nesreče upravljal toženec, sklenjena pogodba o zavarovanju avtomobilskega kaska. To naj bi izhajalo že iz dejstva, da je pritožnica oškodovancu izplačala odškodnino. Pritožnica sodišču očita, da je med strankama nesporno dejstvo štel za sporno in tako na skrajni način poseglo v načelo dispozitivnosti pravnega postopka. Zatrjuje, da ji je bila glede dejstva, ki ga je sodišče kasneje opredelilo kot odločilno, odvzeta pravica do izjave. S tem naj bi bile v njeno škodo kršene pravice iz 14. in 22. člena Ustave.

3. Ustavno sodišče je s sklepom št. Up-312/03 z dne 18. 5. 2005 ustavno pritožbo sprejelo v obravnavo. V skladu s 56. členom Zakona o Ustavnem sodišču (Uradni list RS, št. 15/94 – v nadaljevanju ZUstS) je bila ustavna pritožba poslana Višnjemu sodišču v Celju, ki nanjo ni odgovorilo. Na podlagi 22. člena Ustave je bila ustavna pritožba poslana tudi nasprotnemu udeležencu iz pravde, ki je nanjo odgovoril. V odgovoru je odločno zanikal, da bi bila pritožnica v tem primeru kakorkoli oškodovana.

B.

4. V postopku z ustavno pritožbo Ustavno sodišče presoja, ali so bile z izpodbijano sodno odločbo kršene človekove pravice ali temeljne svoboščine (prvi odstavek 50. člena ZUstS). V tem okviru se omeji na presojo, ali sporna odločitev temelji na kakšnem z vidika varstva človekovih pravic nesprejemljivem pravnem stališču.

5. Pritožnica zatrjuje kršitev pravice do enakega varstva pravic iz 22. člena Ustave, ki je v sodnih postopkih poseben izraz načela enakosti pred zakonom (drugi odstavek 14. člena Ustave). Zatrjevano kršitev utemeljuje z navedbo, da ji je bila glede dejstva, ki ga je sodišče kasneje opredelilo kot odločilno, odvzeta pravica do izjave. Pritožnica se je namreč (glede na to, da toženec obstoju zavarovalnega razmerja ni ugovarjal) zanesla na to, da to dejstvo ni sporno in da ji ga zato ni treba dokazovati. Po mnenju pritožnice je bilo ravnanje sodišča v obravnavanem primeru "arbitrarno in samovoljno do te mere, da ga noben razumen človek ne bi mogel predvidevati in nanj poskušati reagirati še tekom postopka".

6. Ena od temeljnih pravic, ki izvirajo iz 22. člena Ustave, je pravica do izjave. Za zagotovitev kontradiktornega postopka je bistveno, da ima vsaka stranka možnost, da predstavi svoja stališča tako glede dejanske kot pravne podlage spora, da predlaga dokaze ter da se izjavi o navedbah nasprotne stranke in o rezultatih dokazovanja pod pogoji, ki je ne postavljajo v neenakopraven položaj nasproti drugi stranki. Vsaka stranka mora imeti možnost, da se izjavi o vseh dejstvih in okoliščinah, ki so pomembni za odločitev. Bistvo pravice do izjave je v zagotovitvi možnosti stranke, da lahko vpliva na tek in rezultat postopka, ki zadeva njene pravice. Ta pravica sodišču preprečuje, da bi svojo odločitev oprlo na dejstvo, o katerem se stranka v postopku ni imela možnosti izjaviti.

7. Da stranka lahko izkoristi to pravico, mora biti seznanjena s tem, katera dejstva bo sodišče štelo kot pravno odločilna za odločitev v zadevi. Če sodišče oceni, da stranka ni navedla vseh pravno odločilnih dejstev oziroma ni ponudila ustreznih dokazov zanje, je dolžno stranko na to opozoriti. Obveznost sodišča, da strankam omogoči spoznanje, katera dejstva so sploh pravno relevantna v sporu, neposredno izhaja tudi iz določbe 285. člena Zakona o pravdnem postopku (Uradni list RS, št. 26/99 in nasl. – v nadaljevanju ZPP). Ta zakonska določba predsedniku senata nalaga dolžnost, da s postavljanjem vprašanj in na drug primeren način poskrbi, da se med obravnavo navedejo vsa odločilna dejstva, da se dopolnijo nepopolne navedbe strank o pomembnih dejstvih, da se ponudijo in dopolnijo dokazila, ki se nanašajo na navedbe strank, in da se dajo vsa potrebna pojasnila za ugotovitev spornega dejanskega stanja in spornega pravnega razmerja, ki sta pomembna za odločbo. Ta dolžnost velja ne glede na to, ali ima stranka v sporu pooblaščenca odvetnika ali ne.

8. Kot je razvidno iz pravnega spisa št. P 307/99, je pritožnica svoj tožbeni zahtevek utemeljevala z navedbo, da je iz naslova kasko zavarovanja oškodovancu (leasingodajalcu) izplačala odškodnino v znesku 203.970 SIT. Ker naj bi toženec po prometni nesreči pobegnil s kraja nesreče, naj bi izgubil kritne pravice iz te vrste zavarovanja; pritožnica je zato od njega zahtevala povračilo izplačanega zneska odškodnine. Toženec je v odgovoru na tožbo prerekal le to, da pritožnica nima dokazov, da je pobegnil s kraja nesreče, narokov za glavno obravnavo pa se ni udeležil. Sodišče prve stopnje je izvedlo dokazni postopek, v katerem je ugotavljalo predvsem okoliščine glede pobega s kraja nesreče.

9. Iz pravnega spisa izhaja, da je sodišče prve stopnje postopek vodilo tako, da pritožnica ni mogla vedeti, da bo sodišče kot odločilno dejstvo štelo (ne)predložitev pogodbe o kasko zavarovanju. Pritožnica se je namreč (glede na to, da toženec obstoju zavarovalnega razmerja ni ugovarjal) zanesla na to, da to dejstvo ni sporno in da ji ga zato ni treba dokazovati. Po oceni Ustavnega sodišča bi sodišče prve stopnje moralo pritožnici omogočiti, da spozna, katera dejstva bo sodišče štelo kot pravno odločilna in jo pozvati, naj ustrezno dopolni svoje navedbe oziroma predloži dokaze zanje.[1] Sodišče bi to tudi lahko storilo, saj je bila pritožnica (oziroma njena pooblaščenka) navzoča na vseh narokih za glavno obravnavo.

10. Pritožnica je v pritožbi zoper prvostopenjsko sodbo opozorila, da je sodišče prve stopnje vodilo dokazni postopek (zgolj) v smeri ugotavljanja dejstva pobega toženca s kraja nesreče, kar ne bi bilo potrebno, če bi sodišče štelo, da ni dokazov o obstoju zavarovalnega razmerja. Višje sodišče pa je njene pritožbene očitke zavrnilo z argumentom, da sodišče prve stopnje ni dolžno pozivati stranke, katere dokaze naj predloži, temveč je stvar vsake stranke, da za svoje trditve sama predloži ustrezne dokaze. Če stranka tega ne stori, sodišče odloči na podlagi navedb in dokazov, ki jih ima na razpolago. Višje sodišče je pritrdilo oceni prvostopenjskega sodišča, da glede na dokaze, ki jih je pritožnica predložila v obravnavani zadevi, sodišče ni moglo ugotoviti samega temelja njenega zahtevka.

11. Ker sodišče prve stopnje ni ravnalo v skladu z dolžnostjo iz 285. člena ZPP in pritožnici ni omogočilo, da bi spoznala, na podlagi katerih pravnoodločilnih dejstev bo sodišče odločilo, je sodba za pritožnico pomenila presenečenje. Sodišče pritožnici ni omogočilo, da bi lahko učinkovito izkoristila svojo pravico do izjave v postopku, s tem pa je kršilo 22. člen Ustave. Višje sodišče ob odločanju o pritožnični pritožbi te kršitve ni odpravilo in je s tem prav tako kršilo pritožnično pravico iz 22. člena Ustave. Glede na navedeno je Ustavno sodišče odločilo, da se razveljavita obe izpodbijani sodbi in se zadeva vrne sodišču prve stopnje v novo odločanje. Sodišče bo moralo v ponovljenem postopku odločiti ob upoštevanju razlogov, ki so narekovali sprejem te odločbe.

C.

12. Ustavno sodišče je sprejelo to odločbo na podlagi prvega odstavka 59. člena ZUstS v sestavi: predsednik dr. Janez Čebulj ter sodnice in sodniki dr. Zvonko Fišer, Lojze Janko, mag. Marija Krisper Kramberger, Milojka Modrijan, dr. Ciril Ribičič, dr. Mirjam Škrk, Jože Tratnik in dr. Dragica Wedam Lukić. Odločbo je sprejelo s sedmimi glasovi proti dvema. Proti sta glasovala sodnica Krisper Kramberger in sodnik Janko.

Predsednik

dr.

Janez Čebulj

Opomba:

[1]Prim. J. Juhart: Zbiranje pravnega gradiva, Pravniki, št. 5–8/1957, str. 223. Tako tudi D. Wedam Lukić: Vloga sodišča in strank pri zbiranju procesnega gradiva (1. del), Podjetje in delo, Gospodarski vestnik, Ljubljana, št. 6–7/1998, str. 984. Smisel načela materialnega procesnega vodstva oziroma sodniške razjasnjevalne dolžnosti je v tem, da omogoča povezavo med spodnjo in zgornjo premiso sodniškega silogizma. V sistemu, v katerem so za navajanje dejstev odgovorne stranke, uporaba prava pa je stvar sodišča (da mihi factum, dabo tibi ius), je to načelo nujno, da ne bi sodišče in stranke govorili drug mimo drugega, sodba pa bi bila nato za stranko "presenečenje".